

Byggnads- ställningar

Många fallolyckor, som leder till sjukskrivning, invaliditet eller dödsfall, beror på dåligt byggda eller felaktigt använda ställningar. Särskilt många är olyckorna i byggbranschen.

Brister i ställningar

De vanligaste bristerna i ställningar är:

- bristfällig förankring och uppställning
- bristfälliga skyddsräcken
- bristfälligt upplagda ställningslag
- dåliga tillträdesleder
- bristande diagonalstagning

Det finns inte bara brister vid nyuppförande av ställningar. Brister kan också uppstå om de byggs om felaktigt eller man tagit bort förankringar som behövs för säkerheten. Observera att det är straffbart att utan giltigt skäl ta bort skyddsanordningar som till exempel skyddsräcken.

Brister och risker går att undvika. Särskilt viktigt är att de som monterar ställningar har den kunskap och erfarenhet som behövs och att arbetet leds av en kunnig person. Även när ställningen används ska monteringsinstruktionerna alltid finnas på plats.

Tänk på detta vid: **alla typer av ställningar**

- Vilka typer av arbeten ska den användas till?
- Vilka yrkeskategorier ska använda ställningen?
- Hur många är det som ska använda den?
- Vilka material ska läggas upp på den, vilka belastningar blir den utsatt för?
- Vilken storlek, längd, bredd, höjd ska den ha?
- Vilka tillträdesleder, till exempel trappor eller hissar ska finnas?
- Vilken typ/fabrikat av ställning är lämplig?
- Vilket företag är samordningsansvarigt på arbetsplatsen?
- Vem bygger ställningen?
- Vem ansvarar för underhåll och fortlöpande kontroll av den färdiga ställningen?
- Systemställningar och kopplingar ska ha genomgått typkontroll. Begär gärna att få se typkontrollintyg.

Samordningsansvar och arbetsgivaransvar

När två eller flera företag samtidigt arbetar på samma arbetsställe ska de samråda för att se till att arbetsmiljön är säker. Samordningsansvaret på bygg- och anläggningsarbetsplatser ligger i första hand på byggherren, men överläts ofta på byggentreprenören.

Det samordningsansvariga företaget ska bland annat se till att allmänna skyddsanordningar, till exempel ställningar, utförs och underhålls och att de finns kvar så länge de behövs. Anslag ska visa vilket företag som är samordningsansvarigt.

Observera att det normala skyddsansvaret har fortfarande varje arbetsgivare för sina arbetstagare, och ställningarna ingår i detta.

Mindre entreprenörer och underentreprenörer måste känna till sitt arbetsgivaransvar och sin uppgift att kontrollera och instruera då deras personal ska jobba från ställningarna. Ofta tror underentreprenörernas personal att det är ställningsföretaget eller huvudentreprenören som har ansvaret för ställningar de använder – så är det alltså inte.

Även underentreprenörer har arbetsgivaransvar!

Jobba rätt – planera före

När ställningar ska användas är det viktigt med planering i god tid så att en lämplig ställningstyp, anpassad till behovet väljs.

När det gäller större eller mer komplicerade ställningar, som fasadställningar, ska en person

fasadställningar

- Behövs skydd mot trafik, finns påkörningsrisk?
- Ska ställningen kläs in?
- Hur förankras den till byggnaden på ett säkert sätt?

rullställningar

- Är underlaget lämpligt för en rullställning, det vill säga tillräckligt hårt, plant och jämnt?
- Finns håltagningar i golvet som kan medföra risk att ställningen stjärper?
- Hur ska ställningen stabiliseras?

med tillräcklig kunskap och erfarenhet utses att leda arbetet med ställningarnas uppförande. Monteringspersonal ska få erforderliga instruktioner för arbetets utförande.

Arbetsgivaren ska se till att de som monterar och använder rullställningar har de kunskaper som behövs för detta. De måste ha tagit del av monteringsanvisningarna innan ställningen monteras och de måste ha tillgång till anvisningarna så att de vid behov kan titta i dem. Alla ställningar ska kontrolleras innan de tas i bruk.

När ställningen är klar

Arbetsgivaren ska se till att ställningen kontrolleras innan den tas i bruk, även om den är byggd av ett annat företag.

Föreskrifter om ställningar

Arbetskyddsstyrelsen har utfärdat föreskrifterna AFS 1990:12 Ställningar (ändrad i AFS 1994:14 och AFS 1995:7). I dessa finns också omfattande allmänna råd om tillämpningen av reglerna. Regler som berör ställningar finns även i AFS 1999:3 Byggnads- och anläggningsarbete. Föreskrifterna ska finnas på arbetsplatsen.

Regler och ytterligare exemplar av denna broschyr beställs från:

PUBLIKATIONSSERVICE

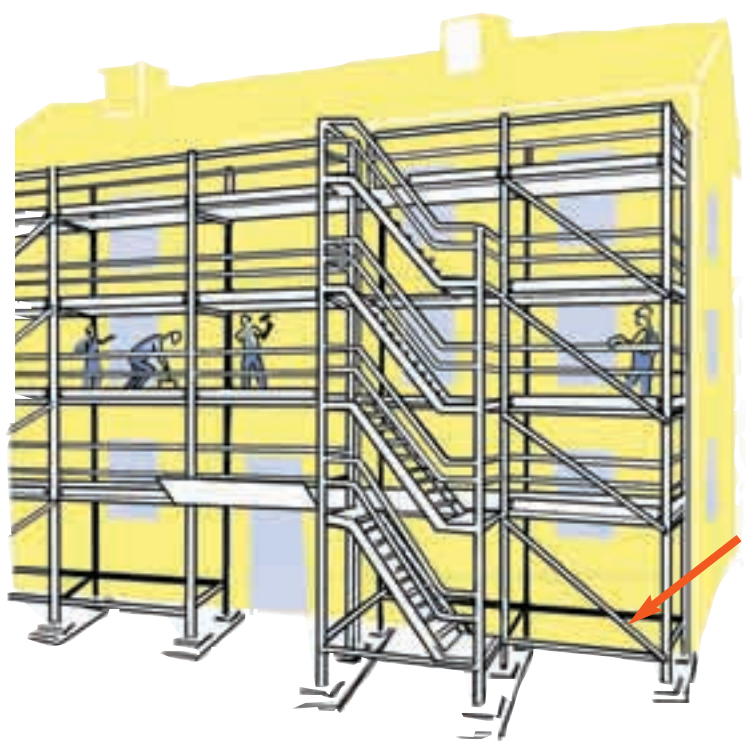
Box 1300
171 25 Solna
telefon 08-730 97 00
fax 08-735 85 55

ADI 512
Arbetsmiljöverket
www.av.se

Byggnadsställningar används vid tillfälliga arbeten på höjder över 1,25 meter. De används bland annat som tillträdesled, transportled och arbetsplats.

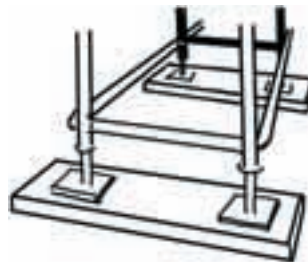
Det ska finnas handlingar som visar att ställningens hållfasthet och stabilitet är betryggande. Då ställningar byggs, används och rivs ska risker för fall och ras motverkas och olämpliga arbetsbelastningar undvikas.

Tio tips för montering av säkra ställningar

- 1 Monteringsinstruktioner.** Se till att dessa finns på plats och att arbetet leds av en kunnig person. När det gäller instruktioner för uppförande av ställningar – vänd dig till leverantören. Du kan också rådgöra med företagets arbetsmiljöingenjör/skyddsingenjör.

- 2 Fotplatta** av stål med styrtapp/justerbar fotspindel. Montera dessa på underpallningar av plank eller liknande. Även på asfalt och återfylld eller frusen mark kan sådana underpallningar behövas.

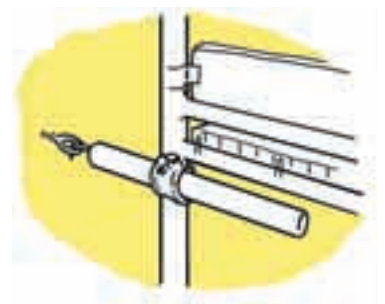

- 3 Skyddsräcken.** Se till att de är 2-lediga och cirka 1 meter höga eller mer om så behövs och att de har fotlist. När ställningen används som fallskydd vid takarbete, kan skyddsräcket behöva vara helt inbrädat eller bestå av till exempel nätgrindar.

- 4 Tillträdesled.** Trappa ska normalt användas. Ofta krävs även hiss, beroende på höjden och på hur mycket gångtrafik upp och ner det blir. Lodrät stega är för det mesta olämplig som tillträdesled.

- 5 Nödutrymning.** Man måste kunna ta sig ner från ställningen vid brand eller annan fara om man inte kommer åt den ordinarie tillträdesleden. En fast stega kan duga.

- 6 Väggförankra ställningen** tillräckligt tätt för att staga denna och se också till att förankringarna är tillräckligt kraftiga för att ta upp vindkrafterna. Lämpliga förankringsavstånd kan tas ur monteringsinstruktionen eller ur särskild beräkning. Att förankringarna sitter ordentligt fast, kan kontrolleras med en utdragsprovare.

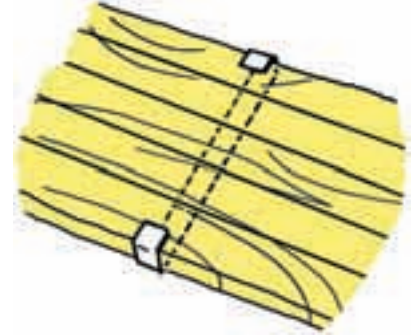

- 7 Avsträvning med diagonalstag** behövs för att säkerställa ställningens stabilitet. (Se pil i figuren högst upp.) Närmare uppgifter för montering av dessa kan hämtas ur monteringsinstruktionen.

8 **Avståndet vägg – bomlag** ska vara så litet som möjligt. Det bör inte överstiga 10 cm vid murningsarbete och bör aldrig vara större än 30 cm vid annat arbete. Eventuellt kan skyddsräcke behövas även på insidan.

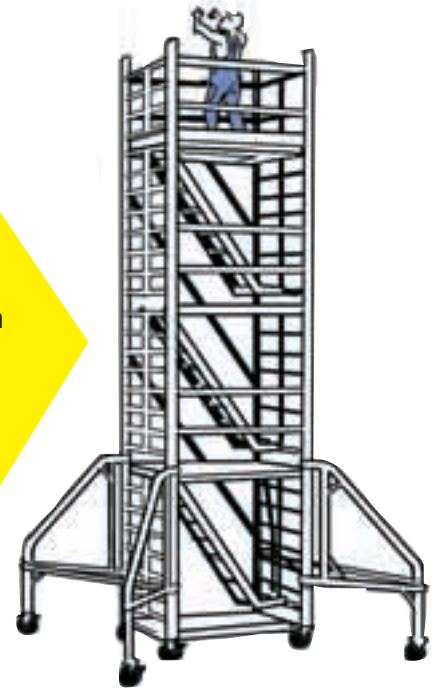
9 **Ställningslagets stabilitet.** Många svåra olyckor har berott på att plank eller trall tippat eller glidit av ställningen. Fixera trall med fotlist eller på annat sätt. Låt inte ställningsdelar som kan beträdas sticka utanför stödytorna om de inte är fästade så att de inte kan tippa.

10 **Okning.** Där bomlaget består av plank är det särskilt viktigt att detta förses med ok eller fästs samman på lämpligt sätt, så att så kallat orgeltramp undviks.

Tänk på detta vid montering och användning av rullställningar!

- Det är viktigt att följa monteringsanvisningen. Om du hyr rullställningen, se till att du också får med monteringsanvisningen!
- Använd utriggare eller annan stabiliseringsanordning eller förankra ställningen om den är hög. Ibland behövs stabiliserande vikter på ställningens nederdel. En grov tumregel är att minsta basbredden behöver vara minst en tredjedel av höjden om ställningen används utomhus och minst en fjärdedel av höjden om den används inne. För noggrannare besked om bygghöjder och stabilitet – se monteringsanvisningen.
- Se till att alla hjulen är låsta när någon arbetar på eller från ställningen eller att ställningen är fixerad på annat sätt. Det är förbjudet att arbeta på ställning som kan komma i rullning. Allvarliga olyckor har hänt på grund av att ställningen rullat iväg under arbetet.

- Hjulen ska sitta fast, så att de inte kan lossna om ställningen exempelvis rullas över ett hål.
- Se till att verktyg, material eller liknande inte kan falla ner och skada någon, när ställningen förflyttas! Det är högst olämpligt att vara kvar på ställningen under förflyttningen.
- Det är mycket olämpligt att klättra på utsidan av gavelramarna! Många allvarliga fallolyckor har hänt på grund av detta. I vissa fall är det dessutom stor risk att ställningen stjälpes om man klättrar på utsidan. Man bör alltså klättra på insidan och det är viktigt att det finns mellanplattformar om ställningen är lite högre.
- Nästan alltid behövs bättre tillträdesled än gavelramarna. Trappa eller lutande steg som är fast monterad är acceptabla lösningar. Vid de flesta arbeten behöver man ha med sig material och verktyg upp på ställningen. Det är omöjligt att klättra på en lodrät steg eller ställningsram och samtidigt ha någonting med sig utan att förflyttningen blir riskabel!
- Se till att tvålediga skyddsräcken och fotlist finns runt arbetsytan! De ska alltid finnas om höjden till marken är mer än två meter.